

สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทย : ตัวแปรวงศัพท์

State of Using Kham Muang Vocabulary
in the Upper Northern Thailand : Lexical field

ปิยะวดี วังซ้าย¹ และ สมเกียรติ รักษ์มณี²

Piyawat Wangsai and Somkiat Rakmanee

¹ นิสิตปริญญาเอก ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ รักษ์มณี ภาควิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในเขตอำเภอเมืองของจังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยในบทความนี้จะมุ่งเสนอผลการศึกษาสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนในวงศัพท์ต่างๆ มีวิธีการเก็บข้อมูลโดยการนำหน่วยย่อยที่คัดเลือกไว้จำนวน 259 หน่วยย่อยไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 144 คนในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองตามปัจจัยต่างๆ โดยใช้ค่าร้อยละ และวิธีการทางสถิติแบบไค-สแควร์ (Chi-Square) ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนมีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก (ร้อยละ 69.58) ในวงศัพท์หลัก หมวดคำอื่นๆ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 87.21) รองลงมาคือหมวดคำกริยาและหมวดคำนามมีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก (ร้อยละ 76.10 และ 64.22 ตามลำดับ) ในวงศัพท์ย่อย กลุ่มคำขยาย กลุ่มคำเชื่อมและคำเสริม และกลุ่มคำกริยาแสดงสภาพและการประสมมีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก (ร้อยละ 87.66 86.23 และ 85.28 ตามลำดับ) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับคนกลุ่มคำกริยาแสดงอาการ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับพืชกลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับวันเวลาธรรมชาติ สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง และกลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสัตว์ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก (ร้อยละ 71.00 68.97 68.21 64.95 และ 64.53 ตามลำดับ) และกลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ปานกลาง (ร้อยละ 54.91) เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองโดยใช้วิธีการทางสถิติแบบไค-สแควร์ (Chi-Square) พบว่า วงศัพท์ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: คำเมือง, สภาพการใช้ศัพท์คำเมือง, วงศัพท์, ภาษาไทยถิ่นเหนือ

Abstract

This study investigates and classifies the factor affecting usage of Kham Muang Vocabulary in the Upper Northern Thailand. The factor is lexical field. The data are 259 lexeme collected from interviews with 144 informants in the 8 Upper Northern provinces of Thailand. The factor affecting usage of Kham Muang Vocabulary was analyzed using percentage and chi-squared tests. The findings show that in the 8 upper Northern provinces of Thailand, the overall usage of Northern Thai is moderately high (69.58 percent). In the main lexical field, the category of ‘other’ was found at a high level (87.21 percent), followed by the categories of verbs and nouns, which were moderately high (76.10 and 64.22 percent, respectively). In the sub-lexical field, 3 collections of word types are identified. These are: modifiers; conjunctions and particles; and stative and cognitive verbs, which were observed at a high level (87.66, 86.23 and 85.28 percent, respectively). 5 collections of word types are identified. These are: nouns related to people; action verbs; nouns related to plants; nouns related time, nature, place and the built environment; and nouns related to animals, which were observed at a moderately high level (71.00, 68.97, 68.21, 64.95, and 64.53 percent, respectively). Nouns related to supplies and equipment were observed at moderate level (54.91 percent). In the overall chi-squared analysis, on the relationship between lexical field and the state of using Kham Muang Vocabulary, the lexical field of the informants showed a statistically significant correlation.

Keywords : Kham Muang, State of Using Kham Muang Vocabulary, Lexical field, Northern Thai Dialect

บทนำ

ภาษาคำเมืองหรือ ภาษาไทยถิ่นเหนือของประเทศไทยเป็นภาษาภาษาหนึ่งของภาษาตระกูลไท (Taifamily) ภาษาคำเมืองเป็นภาษาประจำภูมิภาคที่มีความสำคัญ และเป็นภาษาที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันของประชาชนส่วนใหญ่ใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยได้แก่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยาลำปาง แพร่ และน่าน

จากข้อสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ปัจจุบันภาษาคำเมืองได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกรุงเทพฯ มากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้ภาษาวัยหนุ่มสาว ที่มักจะใช้คำศัพท์ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แทนคำศัพท์ในภาษาคำเมือง เช่น จะใช้คำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯ ว่า ดู แทนคำศัพท์ในภาษาคำเมืองว่า ผ่อ ใช้คำว่า แมงมุม แทนคำว่า กำปุง ใช้คำว่า พริกขี้หนู แทนคำว่า พริกแด่หรือพริกแด่ และใช้คำว่า รongเท้า แทนคำว่า เกือก เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวหลายคนยังไม่รู้จักหรือไม่เข้าใจความหมายของศัพท์คำเมืองบางคำ เช่น แვნ (กระจก) หม้อขาง (กระทะ) ผักหนอก (ใบบัวบก) เป็นต้น ข้อสังเกตดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการที่สนใจภาษาคำเมืองและมีความเชี่ยวชาญภาษาคำเมืองหลายท่าน ดังนี้

มีวรรณ สิริวัฒน์ (2520 อ้างใน ปฐมา ปรมศิริ, 2536: 1-2) กล่าวว่า นับวันภาษาไทยกรุงเทพฯ ก็จะเข้ามามีอิทธิพลอยู่ในชีวิตประจำวันมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งการคมนาคม การเรียนการสอนในโรงเรียน ทำให้ศัพท์คำเมืองบางคำหายไปและมีศัพท์ไทยกรุงเทพฯ มาใช้แทน เช่น ศัพท์ว่า ญ ซึ่งแปลว่า ไม่กวาด ได้หายไปแล้ว คนรุ่นหลังจะพูดว่า ไม่กวาด แทน

กรรณิการ์ วิมลเกษม (2534: 8) กล่าวถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวไว้เช่นกันว่า ปัจจุบันภาษาพูดในภาษาไทยถิ่นเหนือรับคำศัพท์ของภาษาไทยกรุงเทพฯ ไปใช้พูดจากันมากขึ้น เพียงแต่เปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์ให้เป็นเสียงวรรณยุกต์ตามแบบของภาษาไทยถิ่นเหนือ ซึ่งก็มีส่วนให้เลิกใช้คำศัพท์ดั้งเดิมของตนเองได้ เช่น

คำว่า กางเกง ภาษาถิ่นเหนือใช้คำว่า เตี่ยว เด็กรุ่นใหม่ในภาคเหนือจะใช้คำว่า กางเกง แทน อย่างนี้เป็นต้น

อุดม รุ่งเรืองศรี (2547) กล่าวไว้ในคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1 ของ พจนานุกรมล้านนา-ไทยฉบับแม่ฟ้าหลวงว่า ภาษาล้านนาปัจจุบันที่ใช้พูดโดยแทบไม่เหลือตัวอักษรนี้นับวันที่จะถูกภาษาไทยกรุงเทพฯและภาษาวิทยาการของโลกท่วมถม ภาษาล้านนาที่เคยคงงามด้วยเอกราชนี้นับวันที่จะโรยรา คนรุ่นหลังก็นับวันที่จะห่างไกลภาษาดั้งเดิมของตนตามไปด้วย

สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (2550: ฏ) กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของภาษาคำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ไว้ในความนำในการพิมพ์ครั้งที่ 1 ของพจนานุกรมภาษาล้านนาว่า ในด้านการพูด ภาษาไทยกรุงเทพฯได้แพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นปกครองและคนในเขตเวียงเชียงใหม่หรือคนเวียง ภาษาพูดที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นคือมีคำศัพท์ที่ยืมจากภาษาไทยกรุงเทพฯและต่างประเทศเข้ามาปะปนกับคำเมืองมากขึ้นตามกาลเวลาที่ผ่านไป จนถึงปัจจุบันมีคนเมืองไม่น้อยที่ไม่นิยมพูดคำเมืองหรือพูดคำเมืองไม่ได้

จากข้อสังเกตและความเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในภาษาคำเมืองและการเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนที่สุดและเป็นสิ่งที่นักวิชาการข้างต้นทุกคนกล่าวถึงคือการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้คำศัพท์ ทั้งนี้เนื่องจากการรับรู้ภาษาของคนเราเริ่มที่ระดับคำ และในแต่ละภาษาก็มีคำเป็นจำนวนมาก ทำให้การใช้คำศัพท์ของแต่ละภาษามีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ดังที่ วิไลวรรณ ขนิษฐานนท์ (2526: 13) ได้กล่าวถึงขบวนการเปลี่ยนแปลงในภาษาไว้ว่าการเปลี่ยนแปลงที่คนทั่วไปสังเกตได้เด่นชัดคือ คำ คำอาจมีเกิดขึ้นใหม่หรือหายไปได้ง่ายกว่าส่วนอื่นๆของภาษา ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ (2544: 49) กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ส่วนของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วคือคลังคำ

อย่างไรก็ตาม คำศัพท์ที่ใช้ในการสื่อสารซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากนี้มีหน้าที่ทางไวยากรณ์แตกต่างกันเป็นหลายหน้าที่ แม้คำศัพท์ที่ทำหน้าที่อย่างเดียวกันก็มีวงความหมายของคำศัพท์ที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่าคำศัพท์ที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์แตกต่างกันหรืออยู่ในวงความหมายที่แตกต่างกันจะมีผลต่อสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองของผู้ใช้ภาษาคำเมืองหรือไม่ จึงนำหน่วยอรรถที่คัดเลือกไว้มาจัดหมวดหมู่เป็นวงศ์ศัพท์ต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ทางหน้าที่และความหมายของคำตามแนวคิดของนworรณ พันธุเมธา (2551) ประกอบกับหลักเกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำอื่นตามแนวคิดของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553: 45-49) จำแนกหน่วยอรรถที่ใช้ศึกษาออกเป็นวงศ์ศัพท์หลัก 3 หมวดคำ คือ หมวดคำนาม หมวดคำกริยา และหมวดคำอื่นๆ นอกจากนี้ยังแบ่งหน่วยอรรถในแต่ละหมวดคำออกเป็นวงศ์พทย่อยกลุ่มคำต่างๆตามวงความหมายของคำศัพท์ เพื่อนำมาศึกษาว่าผู้ใช้ภาษาคำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในวงศ์ศัพท์ต่างๆ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนในวงศ์ศัพท์ต่างๆ

ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาการใช้ศัพท์คำเมืองจำนวน 259 หน่วยอรรถ
2. ศึกษาจากผู้บอกภาษาในพื้นที่ 8 จังหวัด คือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา ลำปาง แพร่ และน่าน
3. ศึกษาการใช้ศัพท์คำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยเลือกเขตอำเภอเมืองของแต่ละจังหวัด เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา
4. ศึกษาจากผู้บอกภาษาจังหวัดละ 18 คน ใน 3 ช่วงวัย คือ วัยสูง

อายุ วัยกลางคน และวัยหนุ่มสาว ช่วงวัยละ 6 คน แบ่งเป็น เพศชาย 3 คน และเพศหญิง 3 คน รวมผู้บอกภาษาทั้งหมด 144 คน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาโดยควบคุมตัวแปรด้านเพศ วัย และถิ่นที่อยู่ ให้แต่ละตัวแปร มีจำนวนเท่ากัน และคัดเลือกผู้บอกภาษาตามหลักเกณฑ์การเลือกผู้บอกภาษาในการเก็บข้อมูลภาษาศาสตร์ภาคสนามจึงถือว่าข้อมูลที่ได้รับเป็นตัวแทนของข้อมูลจากผู้ใช้ภาษาในพื้นที่ที่ศึกษา
2. ไม่ศึกษาการแปรของเสียงพยัญชนะ สระ และ วรรณยุกต์ ในภาษาคำเมือง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนในวงศัพท์ต่าง ๆ
2. ทำให้ได้ข้อมูลและจัดหมวดหมู่ศัพท์คำเมืองไว้ เพื่อใช้ประโยชน์ในโอกาสต่อไป
3. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาถิ่น ภาษาตระกูลไท ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ และภาษาศาสตร์สังคม
4. เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่นภาคเหนือ ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภาษาคำเมือง
5. เป็นแนวทางในการศึกษาสภาพการใช้คำศัพท์ในวงศัพท์ ต่าง ๆ ในภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาษาคำเมืองหมายถึง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาหลักในการติดต่อสื่อสารของคนในท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีชื่อเรียกหลายชื่อ

เช่น ภาษายวน ภาษาไตยวน ภาษาไทยยวน ภาษาล้านนา ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นภาคเหนือ คำเมืองในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า ภาษาคำเมือง แทนชื่อที่กล่าวถึงทั้งหมด

2. หน่วยอรรถหมายถึง หน่วยทางความหมาย ซึ่งอาจแทนด้วยศัพท์
1 ศัพท์หรือหลายศัพท์ก็ได้

3. ศัพท์คำเมืองหมายถึง คำศัพท์ดั้งเดิมที่คนในท้องถิ่นภาคเหนือตอนบนใช้ในการติดต่อสื่อสารซึ่งตรวจสอบจากพจนานุกรมภาษาภาคเหนือ ของ จ.จ.ส. (2499) พจนานุกรมล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ของอุดม รุ่งเรืองศรี (2547) และพจนานุกรมภาษาล้านนา ของ สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (2550)

4. ศัพท์คำไทยหมายถึง คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาไทยกรุงเทพฯ ซึ่งตรวจสอบจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

5. สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองหมายถึง ระดับของการใช้ศัพท์คำเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มาก ค่อนข้างมาก ปานกลาง ค่อนข้างน้อย และน้อย ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้

วิธีการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักทฤษฎีเกี่ยวกับการแปรของภาษาภาษาถิ่นและการศึกษาภาษาถิ่นภาษาคำเมืองและการเปลี่ยนแปลงของภาษาคำเมือง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดปัญหาและตัวแปรในการศึกษา เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. คัดเลือกหน่วยอรรถจากเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับภาษาคำเมือง เช่น วิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษายองกับ

ระบบเสียงภาษาไทยเหนือ (กำเมือง) ของ ปิยะวัติ วังซ้าย (2550) วิทยานิพนธ์ เรื่องความเข้มของการใช้ศัพท์คำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาการแปรตาม ถิ่นที่อยู่ ของ ปณิมา ปรมศิริ (2536) วิทยานิพนธ์เรื่องการปนของภาษาในภาษาไทยยวนบ้านวังหั่ว ตำบลวังหั่ว อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร: กรณีศึกษา คำศัพท์ ของ นันทิพัฒน์ เพ็งแดง (2549) งานวิจัยแผนที่ภูมิศาสตร์คำศัพท์ของ ประเทศไทย ของ กัลยา ดิงศภักดิ์ และ ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์ (2552) งานวิจัย เรื่องการสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่น อื่นด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ของ ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์ (2552) หนังสือ ภาษาถิ่นตระกูลไทย ของเรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ (2531) และหนังสือภาษาไทย ถิ่น ของ วิไลศักดิ์ กิ่งคำ (2547) โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

2.1. เป็นหน่วยอรรถที่ศัพท์คำเมืองกับศัพท์คำไทยแตกต่างกัน ทุกพยางค์ เช่น ญ-ไม้กวาด ทัพพี-ปาก บะก้วยกำ-ฝรั่ง ลู-แย่ง ไน-ละลาย หรือแตกต่างกันบางพยางค์เช่น พริกแต่-พริกขี้หนู ป่าเฮ่ว-ป่าช้า ไค่หั่ว-หัวเราะ ขี้จี้-ขี้เหนียว อะหยัง-อะไร เป็นต้น ไม่ศึกษาหน่วยอรรถที่เป็นเพียงการแปร ของเสียงระหว่างศัพท์คำเมืองกับศัพท์คำไทยซึ่งมีที่มาจากศัพท์คำเดียวกัน เช่น จ้าง-ช้าง ทา-ตา เล็ก-ล็ก ป้อกำ-พ่อค้า เป็นต้น

2.2. เป็นหน่วยอรรถที่ปรากฏในรายการคำศัพท์พื้นฐาน (Basic Word List) ที่ใช้ในการศึกษาภาษาตระกูลไทในอดีต โดยพิจารณาจากรายการคำ ศัพท์พื้นฐานของ Fang-kuei li (Gething, Harris, and Kullavanijaya, 1976) และรายการคำศัพท์ของ William J. Gedney (Harris and Chamberlain, 1975)

2.3. เป็นหน่วยอรรถที่เข้าใจความหมายกันทั่วไปและเกี่ยวข้อง กับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้บอกภาษา

3. จัดกลุ่มหน่วยอรรถโดยแบ่งหน่วยอรรถที่ใช้ศึกษาเป็นวงศ์ศัพท์หลัก 3 หมวดคำ โดยใช้หลักเกณฑ์ทางหน้าที่และความหมายของคำตามแนวคิดของ

นววรรณ พันธุเมธา (2551) ประกอบกับหลักเกณฑ์การปรากฏร่วมกับคำอื่นตามแนวคิดของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553: 45-49) และจำแนกหน่วยอรรถในแต่ละหมวดคำออกเป็นวงศัพท์ย่อย ตามวงความหมายของหน่วยอรรถ ดังนี้

3.1. หมวดคำนาม มี 160 หน่วยอรรถ แบ่งออกเป็นวงศัพท์ย่อย 5 กลุ่มคำ คือ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับคน มี 30 หน่วยอรรถ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสัตว์ มี 25 หน่วยอรรถ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับพืช มี 35 หน่วยอรรถ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ มี 40 หน่วยอรรถและกลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับวันเวลา ธรรมชาติ สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง มี 30 หน่วยอรรถ

3.2. หมวดคำกริยา มี 80 หน่วยอรรถ แบ่งออกเป็นวงศัพท์ย่อย 2 กลุ่มคำ คือ กลุ่มคำกริยาแสดงอาการ มี 45 หน่วยอรรถ และกลุ่มคำกริยาแสดงสภาพและการประสบ มี 35 หน่วยอรรถ

3.3. หมวดคำอื่น ๆ มี 19 หน่วยอรรถ แบ่งออกเป็นวงศัพท์ย่อย 2 กลุ่มคำ คือ กลุ่มคำขยาย มี 13 หน่วยอรรถ และกลุ่มคำเชื่อมและคำเสริม มี 6 หน่วยอรรถ

4. จัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนสำคัญ ดังนี้

4.1. แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของผู้บอกภาษา ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับชื่อ นามสกุล อายุ อาชีพ วุฒิการศึกษา ที่อยู่ ภูมิลำเนาเดิม หมายเลขโทรศัพท์ การย้ายถิ่นฐาน และข้อมูลเกี่ยวกับภาษาที่ใช้กับบิดามารดา คู่สมรส บุตร และในที่ทำงาน

4.2. แบบสัมภาษณ์การใช้ศัพท์คำเมืองประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์หน่วยอรรถในหมวดคำนาม ซึ่งมีลักษณะเป็นรายการหน่วยอรรถประกอบด้วยรูปภาพขนาด 4x6 นิ้วของแต่ละหน่วยอรรถ บรรจุในอัลบั้มภาพตามลำดับรายการหน่วยอรรถ และแบบสัมภาษณ์หน่วยอรรถในหมวดกริยาและหมวดคำอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นรายการหน่วยอรรถประกอบด้วยแนวคำถามในการเก็บข้อมูลของแต่ละหน่วยอรรถ

5. คัดเลือกผู้บอกภาษาในเขตอำเภอเมืองของ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา ลำปางแพร่ และน่าน จังหวัดละ 18 คน ใน 3 ช่วงวัย คือ วัยสูงอายุ วัยกลางคน และวัยหนุ่มสาว ช่วงวัยละ 6 คน แบ่งเป็น เพศชาย 3 คน และเพศหญิง 3 คน ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

5.1. เป็นผู้ที่ใช้ภาษาคำเมืองเป็นหลักในการสื่อสารในชีวิตประจำวันเต็มใจและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล และสามารถสนทนาโต้ตอบกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี

5.2. เป็นผู้มีสติสมบูรณ์ และมีอวัยวะในการออกเสียงครบถ้วน

5.3. เกิด เติบโต และอาศัยอยู่ในจุดเก็บข้อมูลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

6. เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาตามแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นพร้อมบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นถ่ายทอดเสียงคำศัพท์ที่ได้จากผู้บอกภาษาแต่ละคน โดยใช้สัทอักษรสากล (IPA) และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์

7. วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

7.1. วิเคราะห์รูปศัพท์แต่ละรูปที่พบในแต่ละหน่วยอรรถว่า รูป ศัพท์ใดเป็นศัพท์คำเมืองและรูปศัพท์ใดไม่ใช่ศัพท์คำเมือง(จากข้อมูลที่พบ รูปศัพท์ที่ไม่ใช่ศัพท์คำเมืองทุกรูปศัพท์ เป็นรูปของศัพท์คำไทยหรือรูปศัพท์ที่มีการแปรเสียงไปจากศัพท์คำไทย)

7.2. วิเคราะห์สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองทั้งในระดับหน่วยอรรถ วงศัพท์ และในภาพรวม โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการตีความค่าร้อยละในการใช้ศัพท์คำเมืองให้เป็นสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง 5 ระดับ ดังนี้

(1) มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง “น้อย” หมายถึง มีค่าร้อยละของการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยกว่าร้อยละ 20

(2) มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง “ค่อนข้างน้อย” หมายถึง มีค่าร้อยละของการใช้ศัพท์คำเมืองตั้งแต่ร้อยละ 20 ขึ้นไป แต่ไม่ถึงร้อยละ 40

(3) มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง “ปานกลาง” หมายถึง มีค่าร้อยละของการใช้ศัพท์คำเมืองตั้งแต่ร้อยละ 40 ขึ้นไป แต่ไม่ถึงร้อยละ 60

(4) มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง “ค่อนข้างมาก” หมายถึง มีค่าร้อยละของการใช้ศัพท์คำเมืองตั้งแต่ร้อยละ 60 ขึ้นไป แต่ไม่ถึงร้อยละ 80

(5) มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง “มาก” หมายถึง มีค่าร้อยละของการใช้ศัพท์คำเมืองตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป

การกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยนำแนวคิดจากการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของเครื่องมือรวบรวมข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่า ในงานวิจัยทางการศึกษา พฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ซึ่งนิยมแบ่งระดับของพฤติกรรมหรือความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด: 2543) มาประยุกต์เป็นระดับของสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง 5 ระดับ คือ มาก ค่อนข้างมาก ปานกลาง ค่อนข้างน้อย และน้อย และกำหนดหลักเกณฑ์ในการแปลความหมายของค่าร้อยละในการใช้ศัพท์คำเมืองให้เป็นสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง จากหลักการสร้างอันตรภาคชั้นตามวิธีการจัดหมวดหมู่ข้อมูลทางคณิตศาสตร์ทั่วไป โดยการหาพิสัยของข้อมูล และหาอันตรภาคชั้น

7.3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองโดยใช้วิธีการทางสถิติแบบไค-สแควร์(Chi-Square) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05

8. เรียบเรียงข้อมูล สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองแต่ละหน่วยอรรถ

จากหน่วยอรรถทั้ง 259 หน่วยอรรถที่ใช้เก็บข้อมูล เมื่อตีความคำร้อยละในการใช้ศัพท์คำเมืองแต่ละหน่วยอรรถของผู้บอกภาษาทั้ง 8 จังหวัด เป็นสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง 5 ระดับ คือระดับ มาก ค่อนข้างมาก ปานกลาง ค่อนข้างน้อย และน้อย พบว่า หน่วยอรรถที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.10 (122 หน่วยอรรถ) เช่น ทิด โกหก/หลอก แต่งโม เด็ก ตึกแก ร่ม สอย (ผลไม้) ทัพพี กางเกง และเหมาะสม โดยมี 6 หน่วยอรรถที่ผู้บอกภาษาทุกคนใช้ศัพท์คำเมือง คือ ทิด หัวเราะ อร่อย ไม้ ไหม และหรือ(เสริม) รองลงมาเป็นหน่วยอรรถที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 23.55 (61 หน่วยอรรถ) เช่น พริกขี้หนู ไข่ ไม้กวาด ต่อย(ผึ้ง) มุม ป่าช้า ถังน้ำ อิจฉา สมอง และลูกอ๊อด หน่วยอรรถที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ปานกลาง และระดับ ค่อนข้างน้อย มีเท่ากันคือร้อยละ 10.81 (28 หน่วยอรรถ) ตัวอย่างหน่วยอรรถที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ปานกลาง เช่น ขมับ แมงมุม เข็มขัด อ้วน เขย่า(กิ่งไม้) สะพาน กระจกเงา ชนระ รอ/คอย และเพื่อน ตัวอย่างหน่วยอรรถที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างน้อย เช่น กระเจด กระทะ กระดุม คนท้อง มะเขือยาว มั่ง เท้าไหร่/เท้าใด แก้ว(เชือก) กะละมัง(ใหญ่) และพี่(ผู้หญิง) ส่วนหน่วยอรรถที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ น้อย มีร้อยละ 7.72 (20 หน่วยอรรถ) เช่น สร้อย (ข้อมือ/คอ) ผ้าปูที่นอน ผ้าขาวม้า ปู (เสื่อ) กระเพรา กระเป่า(เสื่อ) หน้าต่าง ผ้าห่ม ผ้าเช็ดหน้า และกาน้ำ โดยมี 2 หน่วยอรรถที่ไม่มีผู้บอกภาษาคนใดใช้ศัพท์คำเมืองเลย คือ กาน้ำ และ ไป

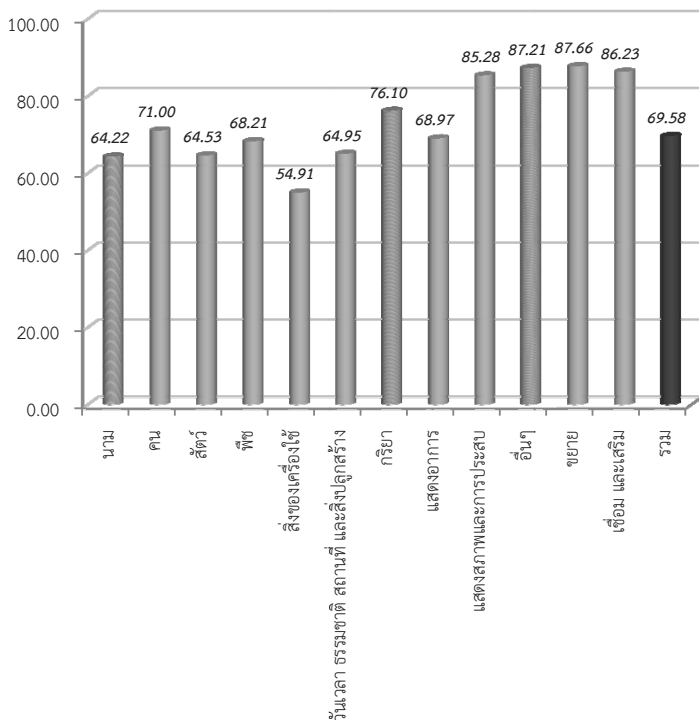
2. สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในภาพรวมและในวงศัพท์ต่างๆ

เมื่อนำค่าร้อยละในการใช้ศัพท์คำเมืองของผู้บอกภาษาทั้ง 144 คน มาวิเคราะห์สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในภาพรวมและในวงศัพท์ต่างๆพบว่า ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในภาพรวม และในวงศัพท์ต่างๆ ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในวงศัพท์ต่างๆ

วงศัพท์หลัก - วงศัพท์ย่อย	จำนวนหน่วย หรือ จำนวนผู้บอก ภาษา	จำนวนหน่วย หรือ จำนวนผู้บอก ภาษา X	ใช้ศัพท์คำเมือง		ใช้ศัพท์คำไทย		สภาพการใช้ ศัพท์คำเมือง
			ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
หมวดคำนาม	160	23040	14797	64.22	8243	35.78	ค่อนข้างมาก
- คน	30	4320	3067	71.00	1253	29.00	ค่อนข้างมาก
- สัตว์	25	3600	2323	64.53	1277	35.47	ค่อนข้างมาก
- พืช	35	5040	3438	68.21	1602	31.79	ค่อนข้างมาก
- สิ่งของเครื่องใช้	40	5760	3163	54.91	2597	45.09	ปานกลาง
- วันเวลาธรรมชาติ สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง	30	4320	2806	64.95	1514	35.05	ค่อนข้างมาก
หมวดคำกริยา	80	11520	8767	76.10	2753	23.90	ค่อนข้างมาก
- แสดงอาการ	45	6480	4469	68.97	2011	31.03	ค่อนข้างมาก
- แสดงสภาพและการประสบ	35	5040	4298	85.28	742	14.72	มาก
หมวดคำอื่นๆ	19	2736	2386	87.21	350	12.79	มาก
- ขยาย	13	1872	1641	87.66	231	12.34	มาก
- เชื่อมและเสริม	6	864	745	86.23	119	13.77	มาก
รวม	259	37296	25950	69.58	11346	30.42	ค่อนข้างมาก

ภาพที่ 1 แผนภูมิเปรียบเทียบการใช้ศัพท์คำเมืองในวงศัพท์ต่างๆ

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 1 จะเห็นว่า ในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือ ตอนบนมีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก คือ ร้อยละ 69.58 เมื่อพิจารณาตามวงศัพท์ต่างๆจะเห็นว่า มีทั้งวงศัพท์ที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับเดียวกันและต่างระดับกัน ดังนี้

ในวงศัพท์หลักพบว่า หมวดคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดคือหมวด คำอื่นๆ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก (ร้อยละ 87.21) รองลงมา คือหมวดคำกริยา มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก (ร้อยละ 76.10) และหมวดคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยที่สุดคือหมวดคำนาม มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก (ร้อยละ 64.22)

หากพิจารณาในวงศัพท์ย่อยจะเห็นว่า กลุ่มคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดคือกลุ่มคำขยาย มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก (ร้อยละ 87.66) รองลงมาเป็นกลุ่มคำที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก เช่นเดียวกัน คือ กลุ่มคำเชื่อมและคำเสริม (ร้อยละ 86.23) กลุ่มคำกริยาแสดงสภาพและการประสม (ร้อยละ 85.28) ถัดมาเป็นกลุ่มคำที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก คือ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับคน (ร้อยละ 71.00) กลุ่มคำกริยาแสดงอาการ (ร้อยละ 68.97) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับพืช (ร้อยละ 68.21) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับวันเวลาธรรมชาติ สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง (ร้อยละ 64.95) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสัตว์ (ร้อยละ 64.53) และกลุ่มคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยที่สุดคือกลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ปานกลาง (ร้อยละ 54.91)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองโดยใช้วิธีการทางสถิติแบบไค-สแควร์ (Chi-Square) ในโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) โดยแยกความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง ออกเป็น 2 ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์หลัก (หมวดคำ) กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์ย่อย (กลุ่มคำ) ในแต่ละหมวดคำกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมือง

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์หลัก (หมวดคำ) กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองพบว่า มีค่าPearson Chi-Squareเท่ากับ 138.019, $df = 6$, Asymp. Sig. (2-sided) < 0.001 (ค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดไว้อยู่ที่ระดับไม่เกิน 0.05 ค่าที่ได้น้อยกว่า 0.05)แสดงว่าวงศัพท์หลัก (หมวดคำ) กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรืออาจกล่าวได้ว่าสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองขึ้นอยู่กับหมวดคำของหน่วยอรรถ

ส่วนผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวงศัพท์ย่อย (กลุ่มคำ)

ในแต่ละหมวดคำกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองพบว่า กลุ่มคำต่างๆในหมวดคำนามกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองมีค่า Pearson Chi-Square เท่ากับ 96.437, $df = 16$, Asymp. Sig. (2-sided) < 0.001 (ค่าที่ได้น้อยกว่า 0.05) แสดงว่า ในหมวดคำนาม กลุ่มคำต่างๆกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กลุ่มคำต่างๆในหมวดคำกริยากับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองมีค่า Pearson Chi-Square เท่ากับ 58.819, $df = 3$, Asymp. Sig. (2-sided) < 0.001 (ค่าที่ได้น้อยกว่า 0.05) แสดงว่า ในหมวดคำกริยา กลุ่มคำต่างๆกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกลุ่มคำต่างๆในหมวดคำอื่นๆกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองมีค่า Pearson Chi-Square เท่ากับ 5.938, $df = 3$, Asymp. Sig. (2-sided) = 0.115 (ค่าที่ได้มากกว่า 0.05) แสดงว่า ในหมวดคำอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำต่างๆกับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรืออาจกล่าวได้ว่าในหมวดคำนามและหมวดคำกริยา สภาพการใช้ศัพท์คำเมืองขึ้นอยู่กับกลุ่มคำของหน่วยย่อย ส่วนในหมวดคำอื่นๆสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคำของหน่วยย่อย

สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน เมื่อพิจารณาสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองแต่ละหน่วยย่อยพบว่า หน่วยย่อยที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47.10 รองลงมาเป็นหน่วยย่อยที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก คิดเป็นร้อยละ 23.55 หน่วยย่อยที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ปานกลาง และระดับ ค่อนข้างน้อย มีเท่ากันคือร้อยละ 10.81 ส่วนหน่วยย่อยที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ น้อย มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ

7.72 เมื่อพิจารณาตามวงศ์พท์ต่างๆ พบว่า ในวงศ์พท์หลัก หมวดคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดคือหมวดคำอื่นๆ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือหมวดคำกริยา มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และหมวดคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยที่สุดคือหมวดคำนาม มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก ในวงศ์พท์ย่อยจะเห็นว่า กลุ่มคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดคือกลุ่มคำขยาย มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก รองลงมาเป็นกลุ่มคำที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ มาก เช่นเดียวกัน คือ กลุ่มคำเชื่อมและคำเสริม กลุ่มคำกริยาแสดงสภาพและการประสม ถัดมาเป็นกลุ่มคำที่มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับ ค่อนข้างมาก คือ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับคน กลุ่มคำกริยาแสดงอาการ กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับพืช กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับวันเวลาธรรมชาติ สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง กลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสัตว์ และกลุ่มคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยที่สุดคือกลุ่มคำนามที่เกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ มีสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอยู่ในระดับปานกลางและเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวงศ์พท์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองโดยใช้วิธีการทางสถิติแบบไค-สแควร์ (Chi-Square) พบว่า วงศ์พท์ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. อภิปรายผล

2.1 จากผลการศึกษาสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในวงศ์พท์ต่างๆ จะเห็นว่า วงศ์พท์ต่างๆมีผลต่อการใช้ศัพท์คำเมืองของผู้ใช้ภาษาอย่างชัดเจน โดยในวงศ์พท์หลัก หมวดคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดคือหมวดคำอื่นๆ (ร้อยละ 87.21) รองลงมาคือหมวดคำกริยา (ร้อยละ 76.10) และหมวดคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยที่สุดคือหมวดคำนาม (ร้อยละ 64.22) สาเหตุที่หมวดคำนามมีการใช้ศัพท์คำเมืองน้อยกว่าหมวดคำกริยาและหมวดคำอื่นๆนั้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะหน่วยอรรถในหมวดคำนามมีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น

แมงมุม-กำปุง สะพาน-ข้าว กระดุม-บะต่อม ผ้าขาวม้า-ผ้าตอง เมื่อผู้ใช้ภาษาได้ยินหรือรับรู้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯที่ใช้แทนหน่วยอรรถดังกล่าว ก็เกิดความคุ้นเคยและเชื่อมโยงกับวัตถุสิ่งของได้เร็วกว่าหน่วยอรรถที่เป็นกริยาอาการ สภาพ หรือความรู้สึกนึกคิดที่เป็นนามธรรม เช่น พุด-อู๋ จริง-แต๋ ชี้เกียจ-ชี้ค่าน ไม่-บ่อ ซึ่งอาจทำให้ศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯเข้ามาแทนที่ศัพท์คำเมืองในหมวดคำนามมากกว่าหมวดคำกริยาและหมวดคำอื่นๆ ส่วนเหตุที่หมวดคำอื่นๆมีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดก็น่าจะเป็นเหตุผลเดียวกันคือ เนื่องจากหน่วยอรรถในหมวดคำอื่นๆ คือ กลุ่มคำขยาย และกลุ่มคำเชื่อมและคำเสริม มีลักษณะเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมมากที่สุด เช่น (เอา)อีก-(เอา)แหม (จะ)ไปไหม-(จะ)ไปก่อ

ในวงศัพท์ย่อย กลุ่มคำที่มีการใช้ศัพท์คำเมืองมากที่สุดคือกลุ่มคำขยาย (ร้อยละ 87.66) รองลงมาเป็นกลุ่มคำกลุ่มคำเชื่อมและคำเสริม (ร้อยละ 86.23) กลุ่มคำกริยาแสดงสภาพและการประสบ (ร้อยละ 85.28) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวข้องกับคน (ร้อยละ 71.00) กลุ่มคำกริยาแสดงอาการ (ร้อยละ 68.97) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวข้องกับพืช (ร้อยละ 68.21) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวข้องกับวันเวลาธรรมชาติ สถานที่ และสิ่งปลูกสร้าง (ร้อยละ 64.95) กลุ่มคำนามที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ (ร้อยละ 64.53) และกลุ่มคำนามที่เกี่ยวข้องกับสิ่งของเครื่องใช้ (ร้อยละ 54.91) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปฏีมา ปรมศิริ (2536) ซึ่งได้ศึกษาสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในวงศัพท์ต่างๆไว้เช่นกัน ในงานวิจัยเรื่องความเข้มของการใช้ศัพท์คำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาการแปรตามถิ่นที่อยู่เก็บข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามไปยังจุดเก็บข้อมูล 131 จุดในจังหวัดเชียงใหม่ หน่วยอรรถที่ใช้ศึกษามี 50 หน่วยอรรถ จำแนกออกเป็น 4 ประเภทคือ เครื่องใช้ สัตว์ พืช และกริยา (แสดงอาการ) และแบ่งระดับความเข้มของการใช้ศัพท์คำเมืองตามค่าร้อยละของการใช้ศัพท์คำเมืองแทนหน่วยอรรถ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ เข้มมากที่สุด (ร้อยละ 100) เข้มมาก (ร้อยละ 75-99) และเข้มไม่มาก

(น้อยกว่าร้อยละ 75) ผลการวิจัยในส่วนความเข้มของการใช้ศัพท์คำเมืองตามหน่วยรรถประเภทต่างๆนี้พบว่า หน่วยรรถประเภทพืช มีจุดเก็บข้อมูลที่ใช้ศัพท์คำเมืองร้อยละ 75 ขึ้นไปมากที่สุด (ร้อยละ 96.6 ของจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด) รองลงมาเป็นหน่วยรรถประเภทกริยา (แสดงอาการ) (ร้อยละ 93.2 ของจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด) หน่วยรรถประเภทเครื่องใช้ (ร้อยละ 88.6 ของจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด) และหน่วยรรถประเภทสัตว์ (ร้อยละ 85.7 ของจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด)

เมื่อเปรียบเทียบสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในงานวิจัยนี้กับสภาพการใช้ศัพท์คำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่ปฎิมา ปรมศิริ (2536) ศึกษาไว้ จะเห็นว่า ผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ วงศัพท์กริยา(แสดงอาการ)กับวงศัพท์พืช จะมีการใช้ศัพท์คำเมืองในระดับใกล้เคียงกัน และมากกว่าอีก 2 วงศัพท์ คือ วงศัพท์สัตว์กับวงศัพท์เครื่องใช้

2.2 จากข้อมูลคำศัพท์ที่ได้รับจากผู้บอกภาษาทั้ง 8 จังหวัด พบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งคือ ผู้บอกภาษาบางคนนำศัพท์จากทั้งภาษาคำเมืองและภาษาไทยกรุงเทพฯ มาซ้อนกันเพื่อใช้แทนหน่วยรรถ 1 หน่วยรรถ หากพิจารณาตามหลักกระบวนการสร้างคำในภาษาไทย คำศัพท์ลักษณะดังกล่าวเป็นกระบวนการประกอบหน่วยคำโดยนำหน่วยคำอิสระตั้งแต่ 2 หน่วยคำขึ้นไปที่มีความหมายเหมือนกันมาประกอบกัน เพื่อเน้นความหมายให้ชัดเจนขึ้น เรียกว่า คำซ้อน ซึ่งในภาษาไทยกรุงเทพฯ มีทั้งการซ้อนคำไทยกับคำภาษาต่างประเทศ และการซ้อนคำไทยกับคำภาษาไทยถิ่นต่างๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในภาษาคำเมืองมีการนำคำจากภาษาไทยกรุงเทพฯ มาซ้อนกับคำในภาษาคำเมืองเช่นกัน

คำซ้อนศัพท์คำเมืองกับศัพท์คำไทยส่วนหนึ่งเป็นคำซ้อนที่พบในภาษาไทยกรุงเทพฯ ได้แก่ คนเฒ่าคนแก่ ทองคำ ดื้อดำน เข็ดหลาบ ซึ่งสาเหตุของการใช้คำซ้อนเหล่านี้ในภาษาคำเมือง น่าจะมาจากอิทธิพลของคำเหล่านี้ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่คำซ้อนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่พบในภาษาไทยกรุงเทพฯ

ได้แก่ ปี่(พี)อ้าย ปี่(พี)เอ้ย หม่อนทวด เถิบเถ้อล้นหมา (เถิบเถ้อ เป็นศัพท์ที่ผู้บอกภาษาในจังหวัดแพร่ใช้เรียกทากล้นหมา โดยจะเรียกว่า “แมงเถิบเถ้อ”) พิกแด้ซัหนู เจือก(เชือก)โซ่ ซ้าตะกร้า สายส้อย ล้อเกวียน ป่องหน้าตาง อิจฉาซ้อยนวน ปั่น(ปั่น)ตะลาง ปฐมเหตุของการใช้น่าจะเกิดจากการที่ผู้ใช้ภาษาคำเมืองบางส่วนรู้ทั้งศัพท์คำเมืองและศัพท์คำไทยที่ใช้แทนหน่วยอรรถเหล่านี้ เมื่อจะใช้คำศัพท์แทนหน่วยอรรถจึงใช้ศัพท์ทั้ง 2 ศัพท์ซ้อนกัน เพื่อย้ำความหมายและเหมือนเป็นการอธิบายความหมายให้แก่ผู้ฟังที่อาจจะไม่รู้ความหมายของศัพท์คำเมือง หรือไม่รู้ความหมายของศัพท์คำไทย อย่างใดอย่างหนึ่ง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ให้ศัพท์เหล่านี้เป็นศัพท์คำเมือง เนื่องจากเห็นว่าศัพท์ดังกล่าวยังคงมีการคงอยู่ของศัพท์คำเมืองอยู่อย่างสมบูรณ์ เพียงแต่มีการใช้ร่วมกับศัพท์คำไทยเท่านั้น

2.3 จากการเก็บข้อมูลการใช้ศัพท์คำเมืองของผู้บอกภาษาในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยพบว่าผู้บอกภาษาวัยหนุ่มสาวบางคนใช้ศัพท์คำเมืองกับศัพท์คำไทยที่มีหมายถึงสิ่งเดียวกัน ในความหมายที่ต่างกัน หรือมีที่ใช้เฉพาะแห่งต่างกัน การใช้ในความหมายที่ต่างกันคือ จะใช้ศัพท์คำเมืองแทนสิ่งที่มีลักษณะเหมือนสิ่งดั้งเดิมที่เคยพบเห็นในอดีต และจะใช้ศัพท์คำไทยแทนสิ่งพัฒนาขึ้นจากสิ่งดั้งเดิม มีลักษณะของความเป็นยุคใหม่สมัยใหม่ เช่น คำว่า ข้าว จะหมายถึงเฉพาะสะพานเก่าๆที่สร้างด้วยไม้เท่านั้น ส่วนสะพานที่สร้างด้วยปูนที่พบเห็นทั่วไปจะเรียกว่า สะพาน คำว่า เรือน จะหมายถึงเฉพาะบ้านทรงไทยหรือบ้านทรงล้านนาเท่านั้น หากเป็นบ้านรูปทรงสมัยใหม่ที่สร้างด้วยปูนจะเรียกว่า บ้าน การใช้ในที่ใช้เฉพาะแห่งต่างกัน เช่น จะใช้ศัพท์คำเมืองเมื่อหมายถึงสิ่งที่แปรรูปเป็นอาหารไปแล้ว กล่าวคือผู้บอกภาษาจะใช้และรู้จักศัพท์คำเมืองเฉพาะคำที่อยู่ในรูปของคำประสมและกลายเป็นชื่อของอาหาร เช่น แอ็บอ่องอ (สมอง) แกงอีฮวก (ลูกฮ้อด) แต่หากเป็นสิ่งเดียวกันแต่ไม่ได้แปรรูปเป็นอาหารจะเรียกว่า สมอง และ ลูกฮ้อด

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ควรมีการศึกษาสภาพการใช้คำศัพท์ในวงศัพท์ต่างๆของภาษาไทยถิ่นอื่นๆเพื่อตรวจสอบว่าผลการศึกษาจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

3.2 ควรมีการศึกษการใช้ศัพท์คำไทยซ้อนกับศัพท์คำเมืองเพิ่มเติมว่าคำซ้อนลักษณะดังกล่าวมีผู้ใช้นาน้อยเพียงใด และเกิดขึ้นด้วยเหตุใดหรือปัจจัยใดบ้าง

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ วิลเกษม. 2534. **ภาษาถิ่นเหนือ**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กัลยา ดิงศภัทัย และ ศิริวิไล ชีระโรจนารัตน์. 2552. **แผนที่ภูมิศาสตร์คำศัพท์ของประเทศไทย**(Online). <http://ling.arts.chula.ac.th/geoling/WGT/>. 1 มีนาคม 2555.
- จ.จ.ส. (นามแฝง). 2499. **พจนานุกรมภาษาภาคเหนือ**. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- นworรณ พันธุมธา. 2551. **ไวยากรณ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทิพัฒน์ เพ็งแดง. 2549. **การปนของภาษาในภาษาไทยยวนบ้านวังหว่า ตำบลวังหว่า อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร: กรณีศึกษา คำศัพท์**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2543. **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปภูมิมา ปรมศิริ. 2536. **ความเข้มของการใช้ศัพท์คำเมืองในจังหวัดเชียงใหม่: การศึกษาการแปรตามถิ่นที่อยู่**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี กุลละวณิช และคณะ. 2544. **ภาษาทัศน**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะวัติ วงษ์ชัย. 2550. **การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาของกับระบบเสียงภาษาไทยเหนือ (คำเมือง)**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตย์. 2531. **ภาษาถิ่นตระกูลไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. 2526. **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ: วิวัฒนาการ
ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. 2547. **ภาษาไทยถิ่น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- ศิริวิไล ธีระโรจนารัตน์. 2552. **การสร้างแผนที่แนวแบ่งเขตภาษาระหว่าง
ภาษาไทยถิ่นกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นด้วยระบบสารสนเทศ
ภูมิศาสตร์**. รายงานผลการวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 2550.
พจนานุกรมภาษาล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่:
สถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2548. **ภาษาในสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2553. **ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์**.
กรุงเทพฯ: เอเอสพี.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2547. **พจนานุกรมภาษาล้านนา-ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง**.
พิมพ์ครั้งที่ 2 (ปรับปรุงครั้งที่ 1). เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- Gething, T. W., J. G. Harris, and P. Kullavanijaya. 1976. **TAI
LINGUISTIC IN HONOR OF FANG-KUEI LI**. Bangkok:
Chulalongkorn University.
- Harris, J. G. and J. R. Chamberlain. 1975. **Studies in Tai Linguistics
In Honor of William J. Gedney**. Bangkok: Central Institute
of English Language Office of State Universities.